

Dr. SZÉLL JÁNOS őrnagy

A sebesültszállításról

„A tábori eü. szolgálat feladata a harcosok harcképességének eü. szempontból való megőrzése, fenntartása és fokozása, vagy ha az bármely oknál fogva megromlott, a mielőbb való helyreállítása és így a hadsereg ütőképességének minél nagyobb fokú biztosítása”

A helyesen vezetett és jól működő eü. szolgálat döntő jelentőségű lehet a hadműveletek végső kialakulására, mert hatalmas mértékben lecsökkentheti azoknak a számát, akik sebesülésük, vagy betegségük következtében mint harcosok véglegesen lemorzsolódnak a küzdő hadsereg létszámából. De döntő jelentőségű lehet az ország gazdasági helyzetére is a háború utáni időkben, mert a béke termelésbe nem állítható hadirokkantak nagy száma súlyos teherterhel az államra és társadalomra. Az eü. szolgálat működésétől függ az, hogy milyen nagy lesz ezeknek a száma, s az egyes rokkantak rokkantsági, illetve munkaképességi fokja milyen mérvű lesz, hogy milyen fokban tudnak beleilleszkedni a békés termelésbe.

A sebesültek, betegek ellátása általában három tényezőtől tevődik össze:

1. Elsősegélynyújtás. 2. Szállítás. 3. Gyógykezelés.

A jelen cikk kereteiben csupán a sebesültszállítás kérdéseivel fogunk foglalkozni, mint a sebesült, beteg további sorsának alakulását döntő módon meghatározó tényezővel és az eü. szolgálat egyik igen fontos feladatával.

A sebesültek folyamatos és zavartalan gyors kiürítése érdeke a sebesülteknek, a csapatnak, de érdeke az anyagi szolgálatnak is. Minél rövidebb idő alatt jut el a sebesült végleges ellátásának helyére, annál hatásosabban biztosítható a végleges gyógyulása és annál eredményesebb lesz a gyógyeljárás és következményeképpen, annál nagyobb mértékben lesz lecsökkenthető a visszamaradt rokkantsága is. A csapat szempontjából a sebesült teher a csapatnak, gátolja a harci ténykedéseket, ápolni, élelmezni és szállítani kell, megtölti a harc szempontjából annyira fontos szállító teret, személyzetet és anyagot von el a csapattól. Nem beszélve arról, hogy a nagy számú jajgató-nyöszörgő sebesült rontja a harcosok erkölcsi erejét, míg ha az eü. szolgálat jól működik, megnő iránta a bizalom és következményeképpen emeli a hadsereg erkölcsi erejét és harckészségét. De az anyagi szolgálatra is döntően kihat a gyorsan és jól működő szállítás, mert hamarabb fog meggyógyulni a sebesült, csökken az ápolási napok száma, kevesebb kötszert, gyógyszert kell felhasználnia, az eü. intézeteknek pedig nem kell maximálisan előre települniök, hosszabb ideig képesek áttelepülés nélkül egy helyben dolgozni (ami a jobb ellátást segíti elő), kevesebb tábori eü. intézettel lehet megoldani a feladatokat. Végső fokozaton ezáltal tekintélyes anyagnemtakarítást lehet elérni.

Fentiek szemelött tartása mellett a jó sebesült szállítás követelményei: hogy gyorsan történjék, a körülményekhez képest biztonságosan s a sebesült érdekében a lehetőség szerint kényelmesen, hogy a sebesült tartalékenergiáját minél jobban meg tudjuk őrizni a további **gyógytevékenység** eredményessége érdekében. A helytelen és rossz szállítás egyenlő egy helytelen és rossz kezeléssel. A fenti követelmények maradéktalan végrehajtását természetesen egyéb tényezők is befolyásolhatják, mint például a szállítási lehetőség, a szállíthatóság és a kényszerszállítás.

A szállítási lehetőség függ a harc helyzettől, a szállítóeszközöktől és az úttól. A harc helyzettől függően adódhatnak a kényszerszállítás pl.: egy gyors visszavonulás esetén.

A szállíthatóságot a harc helyzetén kívül a sebesült, beteg állapota szabja meg. Alapelvül kell venni, hogy a hadosztály-segélyhelyig minden sebesült szállítható, a haldoklókat kivéve. Ha a hadihelyzet olyan, akkor ez a határ kitolódhat a tábori kórházak első vonaláig. Ha lehetőségünk van mérlegelésre, akkor vérzésnél, shocknál, súlyos anaemia esetében és sugársujtásos állapotnál mindaddig ne szállítsunk, amíg a sebesült állapota a szállítást meg nem engedi. Természetesen az ilyen mérlegelések csak azon a kiürítési szakaszon jöhetnek szóba, ahol a mód és

a lehetőség meg van adva arra, hogy a fenti állapotokat képe-
sek vagyunk megszüntetni, vagy legalább is megjavítani.

A sebesültszállítás általában az egyéb szállításokhoz hason-
lóan lehet: szárazföldi, vízi, vagy légi, az adott körülmények-
nek megfelelően, de ezektől a szállításoktól annyiban különbözik,
hogy:

1. A sebesültszállítás előről hátrafelé történik, tehát a küz-
dők vonalától a hadtáp felé, míg más szállítások általában hátul-
ról előrefelé történnek.

2. A sebesültszállítás nem azonos az egyéb anyag szállításá-
val, hanem elsősorban életmentő ténykedés, mely orvosi indiká-
ciókhoz van kötve; azonkívül pedig szállítás közben a sebesült
vagy beteg gyógykezelésre is szorul, vagy szorulhat.

Az összes szállítási fajták között a legfontosabb a száraz-
földi szállítás annál is inkább, mert végső fokon minden más
szállítási kapcsolatban van a szárazföldi szállítással. A szárazföldi
szállítást kétféle lehet: gyalogos és járműves.

A gyalogos sebesültszállítás végrehajtói a sebesültvivők.
Elsősorban csapatviszonylatban jönnek döntően tekintetbe. A küz-
dők vonalában csak emberi erővel történhet a szállítás, (ette-
kintve egy-két különleges esettől) és a harchelyzettől, valamint
a tereptől függ, hogy milyen távolságra. Ez a szállításnál nagy
megterhelés a sebesültnek is, de a szállítóknak is. A sebesült-
vivők maximális teljesítménye 1 óra alatt $2\frac{1}{2}$ km és 24 óra alatt
20 km. Ezekből az adatokból világosan kitűnik, hogy a sebesült-
vivő járőr átlagos teljesítménye aránylag igen csekély és, hogy
milyen nagy mértékben függ attól a távolságtól, amelyen gya-
logosan vagyunk kénytelenek a sebesülteket szállítani. Éppen
ezért a főtörekvés az kell, hogy legyen, hogy ezt a távolságot
minél jobban leszűkítsük, tehát minél előbbre hozzuk a jármű-
ves szállítás első határát. Azonban ezt csak egy bizonyos határig
lehet végrehajtani, a terep adottsága és az ellenség tevékenysé-
gétől függően, éppen a járműves szállítás ellenséges behatással
szembeni nagyfokú érzékenysége miatt. A gyalogos sebesültszállí-
tók kis célpontot mutatván, kevésbé érzékenyek jól ki tudják
használni a terep adta védelmi lehetőségeket és jobban le tudják
győzni a terep akadályait, mert nincsenek úthoz kötve.

A fenti körülmények világosan megmutatják azt, hogy a
gyalogos sebesült-szállítók csak úgy tudnak a hatalmas felada-
tokkal és követelményekkel megküzdeni, ha megfelelő fizikai
erővel rendelkeznek és jól ki vannak képezve. De egy másik
szempont viszont az, hogy a küzdők létszámának a terhére nem

lehet a sebesültvivők számát túlméretezni sem. Az a tény, hogy igen sok esetben a szervezetszerű sebesültvivő szám nem elegendő a feladatok megoldására. Az eü. szolgálat feladata legyen az, hogy a nehézségeket itt is le tudja győzni, mégpedig oly módon, hogy már békében felkészült a feladatokra.

Minden csapatorvos elsőrendű feladata legyen az, hogy a béke személyi állományt tényleges katonai szolgálata ideje alatt oly mérvű eü. kiképzésben részesítse, hogy az elsősegélynyújtás és sebesültszállítás alapvető ismereteivel rendelkezék. Ha ezt a feladatot a béke eü. szolgálat sikeresen megoldja, nem lesz probléma egyrészt a sebesültvivők kiválogatása és utánpótlása, másrészt harcközben a nagyobb számú sebesült gyors és a sebesült élete szempontjából eredményes hátraszállítása. Ezt az elvet kell az eü. kiképzéssel kapcsolatban már békében tudatosítani a parancsnokok felé is.

A terep adta viszonyok és az ellenség gyalogsági tűzfegyvereknek hatótávolságától függően a gyalogos sebesültszállítást fokozatosan felváltja a járműves szállítás. A járműves szállítóeszközök lehetnek: sebesültszállító országos jármű, oldalkocsis motorkerékpár, terepjáró sebesültszállító gépkocsi, közúti sebesültszállító gépkocsi (páncélosoknál páncélozott terepjáró sebesültszállító gépkocsi, harckocsi) és a hátsó hadtáp körletekben a vasút. Ezek jellemzésére most nem térünk ki. Csak érinteni kívánom, hogy úgy a gyalogos, mint a járműves sebesültszállítás keretében a rögtönzések is nagy szerepet játszanak, s bár ezekre számítani nem lehet, adott esetekben az eü. szolgálat leleményessége döntő jelentőségűvé válhatik a sebesültek kiürítése terén. Itt szükséges megjegyezni azt is, hogy az arcvonal felől visszatérő üres járművek kötelesek minden esetben jelentkezni az elől levő eü. kiürítési szakasz parancsnokánál, az esetleg ottlevő sebesültek hátraszállítása céljából. Amennyiben hátraszállítandó sebesült, beteg nem volna, az eü. kiürítési szakasz parancsnoka köteles igazoló írással ellátni a jármű, vagy járművek parancsnokát, hogy az a segélyhelyen megjelent. A járművet útbaindító egység vagy intézet parancsnoka pedig köteles ellenőrizni, hogy a jármű a segélyhelyen megjelent-e.

Bármily módon történik is a sebesültszállítás, ahhoz a sebesülteket és betegeket a kiürítés minden szakaszán elő kell készíteni. A szállítás jó előkészítése nagymértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy a sebesült tartalék energiája minél érintetlenebbül megmaradjon az ellátás és gyógykezelés döntő szakaszaira. Ezt az előkészítést szolgálja már többek között az idejében és helyesen alkalmazott elsősegélynyújtás is, de ezen túlmenően is

elő kell készíteni a sebesültet a szállításra, a kiürítési szakasz képessége és adottságainak megfelelően.

Ez az előkészítés ki kell, hogy terjedjen a fájdalom csillapítására (a mindenkori orvosi követelmények szem előtt tartásával) a szív megerősítésére, vagy legalább is tartalékerejének megtartására (ahol erre már lehetőség van, infúziók és transfúziók adásával, a szükségnek megfelelően) és nem utolsósorban a már feltett kötések alapos revíziójára. A gondos előkészítés van hivatva megakadályozni vagy csökkenteni azokat az ártalmakat, melyek a sebesültet a szállítás következtében veszélyeztetik. Mindezen felül szükséges a sebesültek üdítése az évszaknak és az időjárás viszonyainak megfelelően. Szükséges továbbá az időjárás viszontagságaitól való megóvása is.

A tábori eü. szolgálat sajátos körülményei, a harchelyzet változósága, a szállítási módok és szállítóeszközök különböző fajtai és lehetőségei nemcsak az ellátást és gyógykezelést, de magát a sebesültszállítást is szakaszokra osztja. A mellékelt vázlatos rajz, csapatviszonylatban feltünteti ezeket a szakaszokat és az egyes szakaszok leggyakrabban előforduló változatait. Természetesen az egyes szakaszok között éles határt vonni nem lehet. Mindenkor a harchelyzettől és a terep viszonyaitól függ, hogy az egyes szakaszok hol végződnek, illetve mennyire terjedhetnek ki egy másik szakasz rovására. Nagy általánosságban mégis a következő szakaszokat különböztetjük meg: A küzdők vonalában a sebesültszállítók; a sebesültszállítók a kocsifordulóhelyig; a kocsifordulóhelytől a zászlóalj segélyhelyig és végül a zászlóalj segélyhelytől az ezred segélyhelyig. (A jelen cikk keretében a hadsereg viszonylatban szóba jöhető szakaszokat nem tárgyaljuk.) Ismételen ki kell azonban hangsúlyozni, hogy a fenti szakaszokra való felosztás csak általánosságban érvényes, s a szállítás egyes szakaszokat átugorhat, vagy egyes szakaszok egymásba olvadhatnak.

A legnagyobb erőpróbát jelenti a sebesültekre és a sebesültszállítókra egyaránt a küzdők vonalában való szállítás, mert csak emberi erővel történhetik és az ellenséges tűzhatástól a legnagyobb mértékben függően. A küzdők vonalában minden helytelen mozdulat, hibás rejtőzés vagy fedezés maga után vonhatja az ellenség tűztevékenységének fokozódását és adott esetben a sebesültszállítók munkáját időlegesen meg is béníthatja. A sebesültszállítóktól rettenthetetlen bátorságot, jó kiképzést és magas erkölcsi színvonalat kíván, nemkülönben a bajba jutott embertársan való segíteni akarás kollektív fejlettségét. A sebesültszállítóktól öntudatos fegyelmet és erős akaratot követel a fájdalom

legyőzésében és lelki erejének megtartásában. Mindezeket a katonai, a politikai és szakmai kiképzésen keresztül kell elérnünk.

Az esetek túlnyomó részében a sebesültvivők feladataikat csak kúszva, a terephez minél jobban odasimulva tudják megoldani. Eppen ezért nem közömbös az, hogy milyen a gyakorlati tudásuk az éfajta sebesültszállítás terén és milyen gyorsan tudják a súlyos sebesülteket aránylag védettebb helyekre összegyűjteni. A sebesültek gyűjtését és a küzdő vonalból hátraszállítását a század eü. rajparancsnoka irányítja. Hogy feladatát jól és eredményesen tudja megoldani szoros kapcsolatot kell tartania a század parancsnokával, azzal együtt kell működnie és szükség esetén segítséget kérnie. Ez a segítség állhat abból, hogy az ellenség egyes tűzfegyvereinek lefogását kéri, melyek akadályozzák a szállítást, vagy közvetlen kisegítő sebesültvivőkről gondoskodik, ha a szükség és a harchelyzet megköveteli a sebesültek gyors elszállítását a küzdők vonalából. A rendelkezésre bocsájtott kisegítő sebesültvivők, vagy a megerősítésre előreküldött sebesültvivők felett mindenkor a század eü. rajparancsnok rendelkezik, a századparancsnoknak mint közvetlen előjáró parancsnoknak intézkedései alapján. Ha az ellenség tűzvékonysege olyan nagy, hogy a szállítást lehetetlenné teszi, meg kell várniok a tűzszüneteket, esetleg az éjszakát a szállítások lebonyolítására, de ez esetben is gondoskodniok kell az egyes sebesültek lehetőség szerinti megvédéséről, ha másképp nem, lövészeknélő ásásával. Amint a harci helyzet lehetővé teszi a sebesültek sebesültfészekbe való összegyűjtését, haladéktalanul meg kell indítaniok a gyűjtést.

A sebesültfészek rendszerint adva van a terepen. De nem szabad csak a terepadta védelemre építeni, hanem a sebesültek minél nagyobb védelmének biztosítására kell törekedni. A sebesültfészeknek olyannak kell lennie, hogy egyrészt a súlyos sebesülteket megvédje az újabb sebesülésektől, másrészt lehetőséget nyújtson olyan mérvű szabad mozgásra, hogy a segélynyújtást és a sebesültek nyugalmát biztosítani tudja. Kívánalom továbbá az, hogy a sebesülteket az időjárás viszontagságaitól a lehetőség szerint minél jobban megvédje. Azt nem lehet kategórikusan meghatározni, hogy egy századkörleten belül hány sebesültfészkek legyen. Jó, ha a körülbelüli helyüket a századparancsnok (a század eü. rajparancsnok javaslata alapján) már előre meghatározza, de ez nem jelentheti azt, hogy csak ott lehet és csak annyi, ahányat kijelöltek annál is inkább, mert nem minden harchelyzetben van lehetőség arra, hogy a sebesültfészek helyeit előre meghatározzuk. A fő do-

log az, hogy a hátsóbb szakaszon levő eü. szolgálat idejében értesüljön azok helyéről, akár jelentés formájában (hátramenő könnyű sebesültek útján), akár jól látható és előre megállapított jelzések formájában.

Megjegyezni kívánjuk, hogy sebesült csak a parancsnok engedélyével hagyhatja el a küzdők vonalát.

A század sebesültvivői a sebesültfészeknél tovább nem szállítanak és nem is szállíthatnak, de ez könnyen elérhető is a már leírtak alapján, különben rendeltetészerű feladatukat nem tudnák megoldani. A további hátraszállításról a zászlóalj eü. szakaszparancsnoka köteles gondoskodni. A zászlóalj eü. szakaszparancsnok szoros összeköttetésben van a zászlóaljparancsnokkal és ezen keresztül, vagy ezen kívül a század eü. rajparancsnokával. Állandóan ismernie kell az elől lévő sebesült helyzetét, a lehetőség szerint a sebesültfészek helyeit és az elszállítandó sebesültek számát, valamint a szállítás lehetőségeit. Állandó eü. felderítést kell végeznie, ha a helyzet megengedi és megkívánja, akár saját maga is előre megy tájékozódni. Tanácsos az összeköttetést úgy megszerveznie, hogy az elől lévő eü. kiürítési szakasz helyzetéről vázlata is legyen. Ennek megfelelően küldi ki a megerősített sebesültvivőket, akik a század eü. rajparancsnok alárendeltségébe kerülnek működésük időtartamára, valamint azokat a sebesültvivőket, akik a sebesültfészekből a kocsifordulóhelyig szállítanak. Ez utóbbiak továbbra is az eü. szakaszparancsnok alárendeltségében maradnak. A zászlóalj eü. szolgálatvezető gondoskodik arról is, hogy szükség esetén a gyalogos és járműves sebesültszállító részleg megerősítést kapjon.

Ha a sebesültfészek és a kocsifordulóhely között a távolság igen nagy, a sebesültvivők erejének kímélése céljából célszerű ingajárat formájában megszervezni a szállítást. Általában 4—500 m-nél nagyobb távolságok esetén vezessük be az ingajáratot.

A kocsifordulóhely a terep azon helye, ameddig a sebesültszállító járművek rejtve, az ellenség gyalogsági tűzhatásától védetten előre tudnak menni. Ez a pont lehet a zászlóalj segélyhely és a küzdők vonala között, a zászlóalj segélyhelyen és lehet a zászlóalj segélyhely és az ezred segélyhely között. A szerint, hogy hol van, a gyalogos sebesültszállítók vagy a kocsifordulóhely parancsnoka alárendeltségébe tartoznak, vagy közvetlenül a zászlóalj vezetőorvos intézkedik felettük. A kocsifordulóhelyet az esetben, ha az a zászlóalj és

ezred segélyhely között van az ezred eü. szolgálat szervezi meg és ez esetben az ő alárendeltségébe is tartozik. Ez utóbbi esetben a zászlóalj segélyhely sebesültvivői csak a zászlóalj segélyhelyig szállítanak és a zászlóalj segélyhelytől a kocsi-fordulóhelyig való szállításról az ezred vezető orvos köteles gondoskodni. Természetesen a valóságban nem lehet ilyen me-reven szétválasztani a kérdést, de ez kell, hogy a fő alap legyen.

A kocsi-fordulóhely parancsnoka a lehetőség szerint eü tiszthelyettes legyen, beosztva hozzá egy sebesültvivő járőr (Két fő.) Ő van hivatva szabályozni a kocsi-fordulóhely for-galmát, fenntartani a kocsi-fordulóhelyen a fegyelmet és a ren-det, megszervezni és irányítani a sebesültvivő járőrök munká-ját, fenntartani az összeköttetést, a század eü. rajparancsnok-kal és a zászlóalj eü. szolgálat vezetőjével. (A század eü. raj-parancsnok a kocsi-fordulóhely parancsnoknak alá van rendel-ve, köteles a kiadott utasításait végrehajtani.) A kocsi-forduló-hely parancsnoka már durva osztályozást is végez, amikor sür-gősségi sörrendet állapít meg a hátraszállítandók között.

A kocsi-fordulóhely parancsnoka köteles megszervezni a kocsi-fordulóhely védelmét és köteles gondoskodni annak rejté-séről, valamint megszervezni a sebesültek védelmét.

A kocsi-fordulóhelytől az ezred segélyhelyig már a jármű-ves szállítás lép előtérbe s a szerint, hogy milyen a harcoló egység gépi szervezete, milyenek a terep és úti viszonyok, zöm-mel vagy országos jármű, vagy gépkocsi szállítás fog előtérbe lépni és aszerint, hogy a zászlóalj segélyhely előtt vagy a mö-gött van, két vagy egy ütemben bonyolódik le. (De ez is csak általános elv, mert az ezred segélyhely járművei előre mehet-nek adott esetben egészen a zászlóalj segélyhely előtt lévő ko-csi-forduló helyig is, mely esetben a zászlóalj segélyhely mint kiürítési szakasz átmenetileg csak részfeladatot lát el.)

A segélyhelyek működése most nem tartozik e tárgykörbe, csupán csak a szállítással kapcsolatos néhány ténykedést em-lítjük meg. A segélyhelyek feladata gondoskodni a sebesültszál-lító eszközök tisztaságáról, megtisztításáról és kötelessége azt állandóan ellenőrizni. Vonatkozik ez a járművekre, a hord-ágyakra, de magukra a sebesültvivőkre is. A hordágyakat és járműveket állandóan tisztán kell tartani és szükség esetén fertőtleníteni kell őket. A fertőtlenítés és megtisztítás módjai ismeretesek az eü. szolgálat más területéről, azokra itt csak utalunk.

Állandóan ügyelni és ellenőriznie kell a segélyhely parancsnokának, hogy a sebesültek szállítása a lehető legnagyobb kényelem biztosítása mellett történjék, az adott lehetőség határain belül, továbbá, hogy a sebesültek az időjárás viszonyosságai ellen minél jobban védve legyenek a szállítás alatt, az évszak viszonyainak megfelelően. Ezen szempontokra a sebesültszállítókat alaposan ki kell oktatni. A sebesültvivő járőröknek ismerniük kell, hogy hogyan lehet megvédeni a sebesültet az időjárás viszonyosságaitól nyáron, télen, esős évszakban és hogy hogyan lehet ezen a téren rögtönzéseket alkalmazni. Ismerniük kell a rúgózásnélküli járművek viszonylagos rázkódásmentessé való tételét és ezen keresztül a sebesült fájdalmainak a lehetőség szerinti csökkentési módját. De ismerniük kell a hordágyon és hordágy nélkül való szállítás különböző módjait is, a sebesült hordágyon való elhelyezését, a szállítás iránya, a terep vonulata és a sebesült testrész figyelembevételével.

Szükséges kitérni a sebesült személyi felszerelésére is. A sebesült általában olyan személyi felszereléssel rendelkezhetik, amelyre a gyógyintézetekben szüksége nincsen. Súlyos sebesültektől a fegyverzetet az ezred segélyhelyen kell elszedni. Minthogy a zászlóalj segélyhelynek állandóan mozgásképesnek kell lennie, és így nem kívánatos, hogy nagobbmennyiségű szállfegyverrel megterhelje magát, a fegyverek leadására nem jön tekintetbe, azonban a lőszeret mindenféleképpen el kell, hogy szedje a sebesülttől és csak annyit szabad a könnyű sebesülteknél hagynia, amennyi az ezred segélyhelyig való szállítás védelmére feltétlenül szükséges, amennyiben a csapatnál a lőszer elszedéséről nem gondoskodtak volna. Az elszedett lőszer minél előbb vissza kell juttatni a harcoló egységekhez. Az ezred segélyhely a szállfegyvereket gyűjti és átadja a központi fegyvergyűjtő helyek által kiküldött közegeknek, akiknek kötelességük az ezred segélyhelyet ebből a célból meghatározott időközökben felkeresni.

A megmaradt sebkötöző és gázsebcsomagot a hadosztály segélyhelyig a sebesültnél kell hagyni, számolva, arra a lehetőségre, hogy szállítás közben ellenséges behatás érheti a szállítmányt és ez esetben az elsősegélynyújtáshoz ez az egyetlen felszerelés álljon rendelkezésére. Hasonlóképen a gázálarcot és egyéb felszerelést, mely a sebesült személyi szükségleteinek és kényelmének biztosítására szolgálnak, a sebesültnél kell hagyni.

A sebesültszállítás hatáskörébe tartozik bizonyos mértékig a sebesültek nyilvántartása is. Éppen ezért szükséges néhány szóban idevonatkozóan erről is megemlékezni. A század eü. rajparancsnoka naponta jelentse a zászlóalj segélyhely parancsnokának az eü. raja által elsősegélyben részesített és hátra szállított súlyos és könnyű sebesültek, betegek, valamint az esetek számát. A zászlóalj segélyhely parancsnoka egyszerű nyilvántartást vezet a sebesültekről és betegekről, továbbá azokról, akik a segélyhelyig való szállítás közben, vagy a segélyhelyen meghaltak. Az ezred segélyhelyen minden sebesültet és beteget elsősegély lappal kell ellátni. Akik az ezred segélyhely megkerülésével kerülnek hátra, azoknak nyilvántartásba vétele abban az eü. intézetben történik, ahová legelőször került. Ezeket azonban az eü. intézet a csapat eü. szolgálatvezetőjével köteles közölni. Hasonlóan értesíteni kell azon szomszéd segélyhelyeket is, amelyek egységéből valakit elsősegélyben részesítettünk. Ezeket a sebesült létszámjelentésben azonban csak az az eü. kiürítő szakasz jelentse, aki elsősegélyben részesítette. A sebesültszállítással, valamint a kiürítéssel kapcsolatos elvekről és problémákról hadsereg-viszonylatban más alkalommal kerül szó.

